

Gülhane Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Dergisi

Gülhane Seririyat Hastanesinden Bugüne Ankara Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi *

Elif AVANER **Nuray GÜNEŞ***

Makale Bilgisi

Makale geçmişi

Geliş Tarihi: 04.04.2024

Kabul Ediliş Tarihi: 14.06.2024

Anahtar kelimeler:

Tıp Tarihi, Gülhane, GATA, Askeri Tıp

İletişim:

Dr. Ecz. Elif AVANER

E-posta:

avanerelif@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi

Nuray GÜNEŞ

E-posta:

nuray.gunes@sbu.edu.tr

Özet

Ankara Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi, geçmişte İstanbul Sarayburnu'nda kurulan ilk Gülhane Hastanesinin kuruluşundan bugüne kadar köklü bir geçmişin temelleri üzerinde hizmet vermektedir. "Gülhane"; Gülhane Seririyat Hastanesi, Gülhane Hastanesi ve Askeri Tatbikat Okulu, Gülhane Tatbikat-ı Tibbiye Seririyatı, Cebeci Gülhane Askeri Tababet Okulu Tatbikat Hastanesi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) Hastanesi isimleri ile İstanbul ve Ankara'da çeşitli bina ve yerleşkelerde ordu mensuplarına ve sivil halka sağlık hizmeti vermiş, askeri ve sivil tıp eğitiminin temelini oluşturmuştur.

Bu çalışmada 19.yüzyıldan bugüne "Gülhane" hastanelerinin gelişimi ve tarihsel süreçteki dönüşümü ele alınmıştır. Bu gelişim ve dönüşüm binalar ve birimleri ve verilen sağlık hizmeti yönünden incelenmiştir. Bu çalışma için Gülhane Tıp Tarihi Müze ve Kütüphanesinde tarama yapılmış; fotoğraf albümleri, müze envanterindeki resim, tablo ve belgeler incelenmiş, kuruluşlara dair mevzuat incelenmiştir.

Sonuç olarak yataklı tedavi kurumu olarak Gülhane hastanelerinin sağlık hizmetlerindeki rolü, kapasitesi verdiği hizmetler ile aynı zamanda eğitim ve araştırma, tıp eğitimindeki anlamı ve önemi değerlendirilmiştir.

*5-8 Haziran 2024, Bilecik, 15. Türk Tıp Tarihi Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

**Dr. Ecz., Ankara İl Sağlık Müdürlüğü, ORCID: 0000-0003-2021-4471

***Dr. Öğretim Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik A.D, ORCID: 0000-0001-6450-373

Gulhane Journal of Medical History and Medical Ethics

From Gulhane Seririyat Hospital to Today Ankara Gulhane Training And Research Hospital*

Abstract

Article Info

Article history:

Received: 04.04.2024

Accepted: 14.06.2024

Keywords:

History of Medicine, Gülhane, GATA, Military Medicine

Correspondence Author:

Elif Avaner, PhD. Ph.

e-mail: avanerelif@gmail.com

Nuray Güneş, PhD

e-mail:

nuray.gunes@sbu.edu.tr

Ankara Gülhane Training and Research Hospital serves on the foundations of a deep-rooted history dating back to the establishment of the first Gülhane Hospital in Sarayburnu, Istanbul. "Gülhane"; Gülhane Seririyat Hospital, Gülhane Hospital and Military Drill School, Gülhane Tatbikat-ı Tıbbiye Seririyat, Cebeci Gülhane Military Medical School Drill Hospital, Gülhane Military Medical Academy (GATA) Hospital have provided health services to the members of the army and the civilian population in various buildings and campuses in Istanbul and Ankara and formed the basis of military and civilian medical education.

In this study, the development of "Gülhane" hospitals since the 19th century and their transformation in the historical process are discussed. This development and transformation is analysed in terms of buildings, units and health services provided. For this study, the Gülhane Medical History Museum and Library was searched; photo albums, pictures, tables and documents in the museum inventory were examined, and the legislation regarding the institutions was examined.

As a result, the role of Gülhane hospitals as an inpatient treatment institution in health services, its capacity, the services it provides, as well as its meaning and importance in education, research and medical education were evaluated.

*Presented at the 15th Congress on History of Medicine, 5-8 June 2024, Bilecik.

Giriş

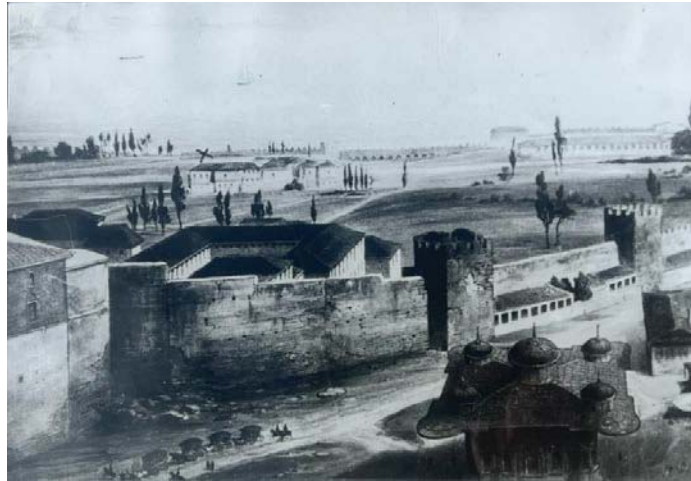
Günümüzde Ankara Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi olarak hizmet veren sağlık kuruluşu; İstanbul Sarayburnu'nda kurulan ilk Gülhane Hastanesinin kuruluşundan bugüne kadar geçen süreçte "Gülhane"; Gülhane Seririyat Hastanesi, Gülhane Hastanesi ve Askeri Tatbikat Okulu, Gülhane Tatbikat-ı Tıbbiye Seririyatı, Cebeci Gülhane Askeri Tababet Okulu Tatbikat Hastanesi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) Hastanesi isimleri ile İstanbul ve Ankara'da çeşitli bina ve yerleşkelerde ordu mensuplarına ve sivil halka sağlık hizmeti vermiş, askeri ve sivil tıp eğitimi olmak üzere tıp ve diğer sağlık bilimlerinin eğitiminde temel olmuştur.

Bu çalışmada 19.yüzyıldan bugüne İstanbul ve Ankara'da hizmet vermiş olan "Gülhane" hastanelerinin gelişimi ve tarihsel süreçteki dönüşümü ele alınmıştır. Bu gelişim ve dönüşüm hastanelerin binaları, birimleri ve verilen sağlık hizmeti yönünden incelenmiştir. Bu çalışma için Gülhane Tıp Tarihi Müze ve Kütüphanesinde tarama yapılmış; fotoğraf albümleri, müze envanterindeki resim, tablo ve belgeler incelenmiş, kuruluşlara dair mevzuat değerlendirilmiştir ve belge incelemeleri için gerekli izin alınmıştır.

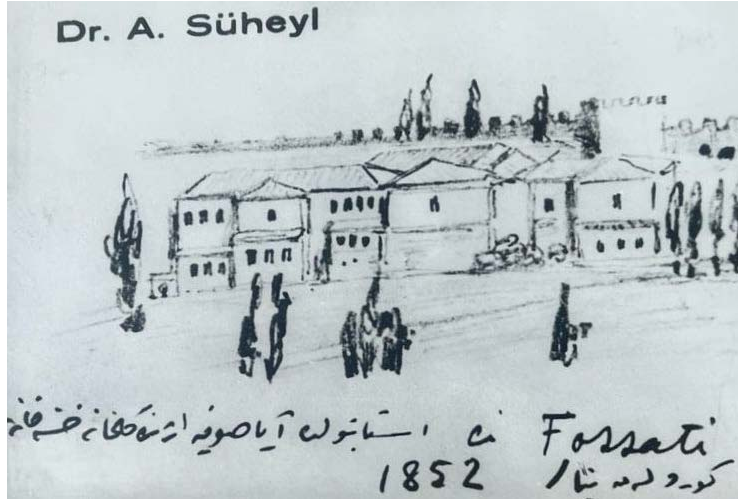
Gülhane Seririyat Hastanesi Kuruluşu ve Gelişimi

Gülhane Seririyat Hastanesinin kuruluş süreci 19. yüzyılın sonlarında II. Abdülhamid döneminde askeri tıp eğitiminin gelişimi ve halkın sağlığına yönelik reformu hedefleyen bir politikanın sonucu olarak; Bonn Üniversitesinden Prof. Robert Rieder ve Hamburg Eppendorf Hastanesi asistanlarından Dr. Georg Deycke'ın 5 Haziran 1898' de başlayan üç yıllık süre için İstanbul'da görevlendirilmesi ile başlamaktadır (1). Askeri hastane statüsündeki bu hastane aynı zamanda "Gülhane Hastanesi ve Askeri Tatbikat Okulu" olarak da ifade edilmektedir (2).

Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Müfettişi olarak göreve başlayan Rieder ve Deycke kendilerine gösterilen, Topkapı surları içinde denize bakan yönde yer alan eski Gülhane Askeri Rüştüye Okulu'nun hastaneye dönüştürülmesi için gereklilikleri belirlemişlerdir (3,1) Rieder'in çalışmaları ile septik ve aseptik olmak üzere iki ameliyat salonu, laboratuvar, röntgen odaları, çamaşırhane, dezenfeksiyon alanı, mediko-mekanik laboratuvarı, sargı atölyesi kurulmuş ayrıca su ve havagazi da tedarik edilmiştir (4).

Resim-1: Mimar Gasspart Fossati'nin albümünden Gülhane Seririyat Hastanesi gravürü, 1852, Gülhane Tıp Tarihi Müzesi, Ankara.

Resim-2: Gülhane Seririyat Hastanesi, Dr. Süheyl Ünver'in Fossati albümündeki Resim-1 de gösterilen gravürden hareketle çizimi, Gülhane Tıp Tarihi Müzesi, Ankara.

Gülhane Tıp Tarihi Müzesinde yer alan Dr. Rifat Osman Albümünde Gülhane Seririyat Hastanesinin Sarayburnu'nda bulunan ilk binasında çekilmiş fotoğraflar açıklamaları ile birlikte yer almaktadır. Fotoğraflarda binalar ve bölümleri, klinikler, hastanenin yöneticileri, hekimler ve hemşirelerin fotoğrafları yer almaktadır. Aynı fotoğraflar Dr. Ratıp Kazancıgil'in çevirisini yaptığı "Tosyavizade Dr.Rifat Osman, Hayatım ve Hatıratım" adı ile 1998'de GATA Basımevinde basılan hatıratın ekinde de yer almaktadır, ancak hatıratın ekindeki fotoğraflarda orijinal açıklamalar bulunmamakla birlikte kısmen çevirilerine yer verilmiştir (5, 6).

Resim-3*: Gülhane Seririyat Hastanesi 1898, Dr. Rifat Osman Albümü

*Gülhane Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Dergisi kapak sayfasında bu fotoğraf yer almaktadır.

Özbaş'ın eserinde de yer alan yukarıdaki fotoğrafta (Resim-3) sol tarafta başhekim, memur ve müstahdemlerin yer aldığı barakaları, sağda mutfak çamaşırhane ve dezenfeksiyon barakasının yer aldığı, iki katlı ana hastane binasının sağ üst köşesinde ameliyathaneler, yan tarafta ise anatomi ve patoloji bölümleri ile polikliniklerin bulunduğu belirtilmekte ve bu binanın eski Gülhane Askeri Rüştiyesi olduğu ifade edilmektedir (4).

Rieder kendi yazdığı "Für Die Türkei" adlı kitapta odalarının aydınlık, pencerelerinin büyük ve havalandırmasının iyi oluşunun binanın hastane olarak kullanımı için uygun olduğunu belirtmiştir. Hastalara verilecek hizmetin tıp eğitiminde önemine işaret eden Reider, bu hastanenin tıp öğrencilerinin pratik bilgilerinin artırılması ve yetişen hekimlerin dünyada geçerli bilgileri edinebileceği çalışma ortamı sağlayacağını ifade etmiştir (7). Kazancıgil, Rıza Tahsin'in "Mir'at-ı Mekteb-i Tıbbiye" çevirisinde yer alan 69 numaralı dip notunda Reider ve arkadaşlarının "bizim asıl görevimiz her şeyden önce bu memleketin çocuklarını yetiştirmek sonra da kendi yurdumuza dönmektir" sözünü aktararak Gülhane'nin Türk hekimliğinin gelişmesi, tıp eğitimi içinde önemli bir kurum olduğunu ifade etmektedir (8).

Resim-4: "Binanın doğu cephesi-1 Nisan 1901", Dr. Rifat Osman Albümü.

Dört aylık çalışma sonunda 110'u erkek 40'ı kadın olmak üzere 151 yataklı olarak tefriş edilen ve malzemeleri tamamlanan hastane Abdülhamid Han'ın doğduğu güne rastlayan 30 Aralık 1898 (Hicri:16 Şaban 1316)* Alman büyükelçisinin de bulunduğu sade bir tören ile "Gülhane Tatbikat-ı Tıbbiye Seririyatı" adı altında faaliyete geçmiş, hizmete başlamıştır. 151 yataktan 33'ü dahiliye, geri kalanı cerrahi, göz, kulak, kadın doğum ve deri hastalıkları branşlarına ayrılmıştır (4).

* Türk Tarih Kurumu Tarih Çevirme Kılavuzuna göre

Gülhane'nin ilk iki kliniği olan dahiliye ve hariciye klinikleri ile laboratuvar konularında Dr. Rieder ile Dr. Deycke sorumlu iken 1899 yılında ikinci tabip olarak göreve atanan sinir hastalıkları hocası Yüzbaşı Raşit Tahsin üçüncü klinik olarak nöro-psikiyatri kliniğini kurmuş ve elektroterapi derslerini başlatmıştır (1). 1898 mezunu olan sekiz asistan hekim de göreve başlamış ancak bu hekimlerden beşi eğitim almak üzere Almanya'ya gönderilmiştir. 1900 yılında, eğitim dönüşünde bu beş hekim ve yeni stajyerler ile yine Almanya'dan gelen Mösyö Hoffman ile birlikte öğretim kadrosu gelişmeye başlamıştır (1, 2).

Dr. Reider'in isteği üzerinde beş hemşirenin masrafları karşılanmak suretiyle Almanya'dan gelmeleri ve hastanede görev almaları sağlanmıştır (1).

Resim-5: Gülhane Seririyat Hastanesi hemşireleri, Dr. Rifat Osman Albümü

Resim-6: Gülhane Seririyat Hastanesi, Hemşire Yuhana cerrahi koğuş hastaları ile birlikte, 19 Ağustos 1900 Pazar, Dr. Rifat Osman Albümü.

Resim-7: Gülhane Seririyat Hastanesi hemşireleri, "3 Kanun-i Sani 1901", Dr. Rifat Osman'ın albümünde bu fotoğrafın altında belirttiğine göre hemşireler dairesi önünde çekilen yukarıdaki resimde sağdan itibaren Hemşire Yuhana, Fransiska, Mary, Hanna yer almaktadır (6)

Hemşireler o dönem mesleki unvan olarak Almanya'da "Şvester", "Rahibe Sör", "Sör" isimleri ile anılmakla birlikte daha çok "Şvester" olarak ifade edilmektedir. "Şvesterler" hasta bakımı, asistanlık, ihtiyaçların temin edilmesi, hastabakıcıların yetiştirilmeleri ve hizmetlerinin takibi gibi sorumluluklar verilmiştir. "Şvester"ler 1932 yılına kadar sözleşmeli olarak çalışmaya devam etmiştir (4)

Resim-8: 19 Ağustos 1900 Pazar, “Dr. Rifat Osman’ın albümünde bu fotoğrafın altında belirttiğine göre; “Cerrahi ameliyathane civarında pansuman odası Pansuman yapan: 1314 mezunlarından operatör Rifki Osman Bey... Orduda binbaşılığa kadar haiz-i rütbe olduktan sonra tekaüd olmuştur. Karşısındaki ameliyathane ve tevabinin hemşiresi: Hemşire Mary Yaap ...” (6).

Resim-9: Dr. Rifat Osman'ın yukarıdaki fotoğrafın altında belirttiğine göre; "Gülhane Seririyat Hastanesi (1899) senesi mevsim-i sayfında faaliyete başlamış ve (1314) senesinde mekteb-i Tibbiye-i Askeriyeden ba-diploma yüzbaşılık rütbesi ile neşet iden etibba bir sene müddetle ikmal ve tevsi-i malumat için dahil olmuşlardır. Önde oturanlar: Sağda Mustafa Ahmed (cerrahi ameliyathanesi muavini, Edirne hastanesinde operatör iken (1329) da kanlı tifodan vefat etmiştir. İkinci: seririyat-ı asabiye muavini Tefvik Mehmed. İskemlede oturanlar: Sağdan: Hemşire Lafonten (ameliyathanede), Profesör Rider, Hemşire Mariyana. Ayaktakiler: Raşid Tahsin Bey (akliye – asabiye muavini), Hemşire Eleni (kadınlar koğuşu-muayenehaneler) ve Dr. Deycke" (6).

Dr. Reider'in 1904'de Almanya'ya dönmesiyle hastane yönetimi Dr. Deycke'in sorumluluğunda devam etmiştir. Dr. Deycke Reider'in izinden giderek aynı prensiple devam etmiş "klinikler, laboratuvarlar, poliklinik çalışmaları, hastaların stajyerlere dağıtılması, müşahade, teşhis koyma usulleri" hakkında Gülhane'nin gelişmesine hizmet etmiştir (4). 1908'de ise yerine Dr. Wieting getirilmiştir. 1914 yılına kadar süren Dr. Wieting döneminde eczacılık hizmetlerinde ilerleme sağlandığı görülmektedir. Almanya'dan getirilen cihazlarla "kinin, aspirin, döver komprime" gibi ilaçların üretimi yapılmaya başlanmış "harp paketi" hazırlanmıştır. Ayrıca yapılan bilimsel çalışmalar "Gülhane Külliyyatı" ismiyle yayınlanmaya başlamıştır (2). Dr. Wieting askeri hekimlik eğitimi ve harp hekimliğinin gelişimi için de gayret göstermiştir (4).

Gülhane Seririyat hastanesinde kuruluşunun ilk yıllarında yaklaşık 1200 kadar hasta yatarak, 4200 hasta ayaktan tedavi edilmiş, 1500 ameliyat yapılmıştır. Bu hastalar sivil hastalar olup ilaçları da hastanenin eczanesinden ücretsiz olarak karşılanmıştır (9).

1918 yılında Gülhane'nin 20'nci yılı kutlanmış ancak İstanbul'un İngilizler tarafından işgali sırasında hastane binası da Fransızlar tarafından işgal edilmiş ve Gülhane Tatbikat (Seririyat) Hastanesi 1846 da Sultan Abdulmecid tarafından yaptırılmış olan Gümüşsuyu Asker Hastanesinde hizmet vermiştir (2,4). Gümüşsuyu hastanesinin bina olarak Gülhane'yi içine alacak büyüklükte olmaması sebebiyle bazı sağlık personeli Maçka Hastanesine yerleştirilmiş eğitimlerine orada devam edilmiştir. O dönem Müdür olan Tevfik Salim Bey görevinden ayrılmıştır (4). Gümüşsuyu Asker Hastanesi binasında bugün İstanbul Beyoğlu Göz Eğitim ve Araştırma Hastanesinin ek binası olarak hizmet verilmektedir (10). 2 Ekim 1923 tarihinde eski yerine taşınan Gülhane Seririyat Hastanesinin Müdürlüğüne yeniden atanan Tevfik Salim Bey kurumun gelişmesi için gayret göstermiştir (4).

Gülhane Seririyat Hastanesi binası "Gülhane"nin 1941 yılında Ankara'ya taşınmasının ardından Sarayburnu Askeri Hastanesi, daha sonra Sarayburnu Askeri Verem Hastanesi olarak 1964 yılına kadar hizmet vermiş ve hastalar Çamlıca Askeri Sanatoryum Hastanesine nakledilerek bina boşaltılmıştır (4). Bugün Topkapı Sarayı'nın Marmara denizine bakan cephesinde, T.C. Cumhurbaşkanlığı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kültür varlığı olarak korunmaktadır (11).

Resim-10: "Gülhane Seririyat Hastanesi günümüzdeki durumu"

Kaynak: Aksan İnşaat (10).

"Gülhane" nin Ankara'ya Taşınması

Gülhane hastanesi binasına kat ilavesi, ameliyathane ve doğum odaları yapılmış olmasına karşın bina hizmet için yeterli gelmemekte ve fiziki şartları gittikçe kötüleşmekte olduğundan 1941 yılında 300 yataklı bir proje yapılması planlanmıştır. Ancak mevcut binanın bulunduğu bölgenin arkeolojik değerinin bulunması sebebiyle ve o dönem askeri okulların Ankara'ya taşınması da söz konusu olduğundan Gülhane'nin Ankara'ya taşınması, geçici olarak "Cebeci Merkez Hastanesinde" hizmet verilmesi uygun görülmüştür. 21 Temmuz 1941 günü 28 vagon eşya ve malzeme Sirkeci Gar'ından Haydarpaşa Gar'ına feribotla oradan Ankara'ya doğru hareket etmiştir. Cebeci Merkez Hastanesi ile ortak bir çalışma sistemi belirlenmiş isim olarak da "Cebeci Gülhane Askeri Tababet Okulu" adı ile General Abdulkadir Noyan'ın çabası ile "Gülhane" ismi tescillenmiştir (4).

Resim-11: Gülhane Cebeci Binaları, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Tıp Tarihi Müzesi, Ankara

1937 yılında yürürlüğe giren 3228 sayılı Kanun ile kurulmasına ve ödenek tahsis edilmesine karar verilen (12) Ankara Tıp Fakültesi, 27 Haziran 1945 tarihi ve 6042 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren 4761 Sayılı Kanun ile hayata geçirilmiş ve “Gülhane Askerî Doktor Tatbikat Okul ve Klinikleri ile Ankara Numune Hastanesinden ve Doğumevinden faydalanılır. Bu kurumların Başhekimleri Fakülte öğretimiyle ilgili işleri Millî Savunma, Millî Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarınca birlikte hazırlanacak esaslara göre yürütürler” (13) hükmü gereğince iki ayrı eğitim kurumu ve hastaneleri birlikte hizmet vermiştir. “Gülhane Askeri Tıp Akademisi” ismi ilk olarak 27 Mayıs 1947’de yayımlanan talimatnamenin adında yer almıştır (14). Bu iki tıp okulu ve hastaneleri 5985 Sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği 20 Haziran 1952 yılına kadar birlikte çalışmıştır. İki kurumun ayrılışına ilişkin Kanun hükümlerine göre Gülhane Tıp Akademisine ait olan 750 yataklı bina ve arazi ile aynıyat Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesine devredilmiştir (15). Gülhane Askeri Tıp Akademisi 1953’den Ankara Etlikteki en son yerine taşındığı 1971 yılına kadar Eski Harp Okulu alanı içindeki 150-180 yataklı Mevki hastanesinde, Kara Kuvvetleri Komutanlığında, Ankara Bahçelievler’deki Eski Yedek Subay okulunda hizmet vermiştir (14). Gülhane Askeri Tıp Akademisi kuruluşuna ilişkin 12 Haziran 1957 tarihli 9631 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Gülhane Askerî Tıp Akademisi Kanunu” na göre Tatbikat Hastanesinin görevleri: “Eğitimle ilgili klinik ve laboratuvar çalışmalarını yapmak stajyer, asistan, başasistan ve diğer sıhhi personelin eğitimini ve her yönden tekâmülünü sağlamak maksadıyla yapılacak nizamnamede tesbit edilecek nispet ve esaslar dâhilinde ordu mensuplarının ve ailelerinin ve sivil şahısların muayenelerini ve ayaktan veya yatırarak tedavilerini yapmak” olarak belirtilmiştir (16).

Resim-12: Gülhane Bahçelievler, Anıttepe, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Tıp Tarihi Müzesi, Ankara

Cebeci’deki bina ve arazinin Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesine devredilmesi Bahçelievler’deki binaların yeterli ve sağlık hizmetine uygun olmaması sebebiyle; askeri tıp eğitiminin gerektirdiği nitelikte yapıların, alanların inşa edilebileceği, sivil hastaların da rahatlıkla iyi hizmet alabileceği bir arazi arayışında bulunulmuştur. Etlik’te yer alan günümüzde Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Külliyesi ve Sağlık Bakanlığı Gülhane Eğitim ve Araştırma hastanesinin bulunduğu 300 bin metrekarelik araziye Gülhane Askeri Tıp Akademisi binaları ve 800 yataklı hastanesi inşa edilmiş, Ekim 1971’de de taşınmıştır. Hastanenin her bir katında 25’şer yataklı 4 koridorunda 100 hasta yatağı, hasta odaları ile kliniklerin öğretim üyeleri birbiri ile bağlantılı olarak yer alacak, poliklinikler, laboratuvarlar ve ameliyathanelerde ana binada olacak şekilde planlanmıştır (14).

Resim-13: Gülhane Askeri Tıp Akademisi Etlik, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Tıp Tarihi Müzesi, Ankara

Rıdvan Ege'ye göre Gülhane'nin en önemli özelliklerinden biri kuruluşundan, "son 15-16 yıl sene öncesine" (ki bu tarih kaynağın yayım yılına göre hesaplandığında 1982 yılına tekabül etmektedir) kadar ki süreçte sivil hastaların ücretsiz tedavi edildiği, silahlı kuvvetler tarafından halkı koruyucu ve sahip çıkan bir gelenekle her yaş ve kesimdeki hastaya hizmet verilmesi olduğu belirtmektedir. Ege, bu önemli ve itibarlı hizmetin aynı zamanda askeri tıp eğitimi içinde faydalı olduğunu ifade etmektedir (9).

Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesinin Hizmete Başlaması ve Günümüzdeki Durumu

Türkiye Cumhuriyeti devleti ve milletine karşı 15 Temmuz 2016 da yaşanan kalkışmanın sonrasında, 31 Temmuz 2016 tarih ve 29787 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kanun Hükmünde Kararname ile Gülhane Askeri Tıp Akademisinin fakülte ve yüksekokulları Sağlık Bilimleri Üniversitesine, uygulama hastaneleri de Sağlık Bakanlığına devredilmiştir. Üniversitenin ve hastanenin yönetim şekli değişmiştir ancak askeri tıp eğitimi, harp hekimliği vb branşlarda eğitim devam etmiş, Türk Silahlı Kuvvetleri personeline öncelik sistemi devam etmiştir. Yukarıda belirtilen Kararname'nin 106. Madde 2. Fıkrası "Sağlık Bilimleri Üniversitesi, devirden önce Gülhane Askeri Tıp Akademisi bünyesinde yürütülmekte olan Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer tehditlere karşı savunma, Hava ve Uzay Hekimliği, Sualtı Hekimliği, Harp Cerrahisi gibi özellikli askeri sağlık hizmetleri alanlarına yönelik hizmet, eğitim, araştırma ve danışmanlık faaliyetlerini de yürütmekle görevlidir." 6. Fıkra "Şehit yakınları ve gazilere sağlık hizmeti sunumunda öncelik tanınır. Askeri personel ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere devredilen sağlık kuruluşlarında öncelikli hizmet verilir. Bu şekilde verilecek öncelikli hizmetin usûl ve esasları Millî Savunma Bakanlığının görüşü alınarak Sağlık Bakanlığınca belirlenir." (17). Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi devir sonrasında açılan ek binası ile birlikte 1100 yatak sayısı kapasitesi ile hizmet vermektedir. Diyaliz, Organ Nakli Merkezi, Kalp Merkezi (Erişkin), İnme Merkezi, Replantasyon Merkezi, Yanık Merkezi (Erişkin), Kemoterapi Merkezi, Kemik İliği (Erişkin Pediatri), Genetik Merkezi, Radyoaktif İyot Tedavisi, Hiperbarik Oksijen Tedavisi, Üremeye Yardımcı Tedavi (ÜYTE) Merkez, Robotik Cerrahi Merkezi, Premature Retinopatisi (ROP) Tanı Merkezi gibi özellikli sağlık hizmetleri de verilmektedir (18). Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi, dahili ve cerrahi kliniklerinde ve laboratuvarlarında tıpta uzmanlık eğitimi, intern öğrenci eğitimi, staj eğitimleri ve akademik düzeyde yapılan çalışmalar ile sivil ve askeri tıp eğitimine katkıda bulunmaktadır (19) GATA'nın devri sonrasında Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin kapsamlı bir yapı ile sağlık hizmetleri verdiği, tıp eğitimine katkıda bulunduğu bununla birlikte askeri sağlık hizmetleri için de önemli bir referans merkez olma özelliğini sürdürdüğü, ordu mensuplarına öncelikli hizmet verdiği anlaşılmaktadır.

Resim-14: Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi 2024, Dr. Nuray Güneş, Düzenleme Dr. Elif AVANER

Resim-15: Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dahili Bilimleri Ek Binası 2024, Dr. Nuray Güneş, Düzenleme Dr. Elif AVANER

Tartışma ve Sonuç

“Gülhane” hastanelerinin Gülhane Seririyat Hastanesi kuruluşundan bugüne kadar geçen süreçte askeri tıp eğitiminin önemli bir tamamlayıcısı olduğu kadar yataklı sağlık hizmetlerinde de katkısı olduğu anlaşılmaktadır. “Gülhane” hastaneleri bina ekipman, insan kaynağı yönetimi, sterilizasyon, temizlik, malzeme yönetimi ile diğer sağlık kuruluşlarına örnek olmuş hastane hizmetlerinin modernleşmesinde ve dönüşümünde önemli rol oynamıştır.

Almanya’dan getirilen bilim insanlarının yönetiminde kurulmuş olsa da Türk hekimliğinin, askeri hekimliğin ve hastane hizmetlerinin gelişiminde önemli rol oynamıştır. “Gülhane” hastaneleri her ne kadar askeri hastaneler olsa da halka hizmet veren kuruluşlar olarak da sağlık hizmetinin bir parçası olmuştur. Bugünkü sağlık bakım hizmetlerinin temelini oluşturan hemşirelik hizmetlerinin ve hemşire eğitiminde de katkısı olduğu anlaşılmaktadır. Askeri Tıp eğitiminin gelişimi ile birlikte İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi ve nihayetinde Gülhane Askeri Tıp Akademisi’nin de kurulmalarına da sebep olmuştur.

Geçmiş dönemlerde, Gülhane Askerî Tıp Akademisi döneminde ve günümüzde Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi olarak Gülhane Eğitim Araştırma Hastanesi sağlık hizmetinin önemli bir bileşeni olarak halkın sağlık hakkına erişiminde vazgeçilmez bir kuruluştur. Aynı zamanda tıpta uzmanlık ve intern eğitimleri başta olmak üzere akademik süreçlere de zemin oluşturarak tıp ve diğer sağlık bilimleri eğitime de önemli bir katkı sunmaktadır.

Teşekkür

Gülhane Tıp Tarihi Müzesi ve Kütüphanesinde yaptığımız çalışmalarda ilgi ve destekleri için Doç. Dr. Eray Serdar Yurdakul’a, Ecz. Nazlı Yücesoy Polat’a ve Dr. Öğr. Üyesi Fatih Namal’a teşekkür ederiz.

Kaynaklar

1. Ataç A. Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kuruluşu. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını 1996; Sayı:87: s. 30, 31, 53, 57,59.
2. Şehsuvaroğlu B, Erdemir Demirhan A ve Cantay Güreşsever G. Türk Tıp Tarihi. Bursa: Taş Kıtabevi, 1984; s. 138.
3. Pekcan M, Ekiz K ve Ataç A [Ed.] Adnan ATAÇ. Ankara: Ajans Türk Basın ve Basım A.Ş.. 1998.
4. Özbay K. Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri Cilt II. İstanbul: İstanbul Matbaacılık. 1976; s. 227, 228, 229, 230, 231, 234, 235, 237, 240, 243, 244, 250, 278.
5. (Tosyavizade) Osman R. Hayatım ve Hatıratım. Ankara: GATA Basımevi, 1998; s.19,
6. Rıfat Osman Albümü. Gülhane Seririyat Hastanesi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Tıp Tarihi Müzesi. Ankara
7. Rieder Pascha, R. Für Die Türkei, Bd I. - Das Kreankenhaus Gülhane. Gustav Fischer. Jena. 1903; s.10.
8. Binbaşı Elhaç Rıza Tahsin. Mir'at-ı Mekteb-i Tıbbiye. [Çev.] Aykut Kazancıgil. İstanbul: Özel Yayınlar. Cilt I-II. 1991; s. 58.
9. Ege R. 100 Yıllık Gülhanemizden Bazı Anılar. 2. Ankara: Rıdvan Ege, 1998; s.12, 65.
10. Hastalarımıza Duyuru! Gümüşsuyu Ek Hizmet Binası Muayene Hizmeti. İstanbul Beyoğlu Göz Eğitim ve Araştırma Hastanesi. <https://beyoglugozeah.saglik.gov.tr/TR-1057559/hastalarimiza-duyuru---gumussuyu-ek-hizmet-binası-muayene-hizmeti.html>. ErişimTarihi: 2 Ocak 2024
11. Topkapı Sarayı Gülhane Seririyat Hastaneleri. Aksan İnşaat. <https://www.aksan-insaat.com/11-projeler/32-topkapi-sarayı-gulhane-seririyat-hastaneleri/> ErişimTarihi: 17 Ocak 2024
12. 23 Haziran 1937 ve 8359 sayılı Resmi Gazete. 1937. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3638.pdf>. ErişimTarihi: 17 Ocak 2024
13. 27 Haziran 1945 tarih ve 6042 sayılı Resmi Gazete. 1945. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6042.pdf>. ErişimTarihi: 17 Ocak 2024
14. Gülhane Askeri Tıp Akademisi. Gülhane Askeri Tıp Akademisi 100. Yılında 1898-1998. Ankara: Ajans Türk Basın ve Basım A.Ş., 1998; s. 4, 48, 50, 51.
15. 28 Haziran 1952 tarih ve 8144 Sayılı Resmi Gazete. 1952. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8144.pdf>. ErişimTarihi: 17 Ocak 2024
16. Gülhane Askerî Tıp Akademisi Kanunu. 12 Haziran 1957 tarih ve 931 Sayılı Resmi Gazete. 1957. ErişimTarihi: 17 Ocak 2024
17. 31 Temmuz 2016 Tarih ve 29787 Sayılı Resmi Gazete. Resmi Gazete. Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Ve Milli Savunma Üniversitesi. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160731-5.htm>. ErişimTarihi: 10 Şubat 2024
18. Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi. Ankara İl Sağlık Müdürlüğü. 2024. <https://ankaraism.saglik.gov.tr/TR-75579/gulhane-egitim-ve-arastirma-hastanesi.html#>. ErişimTarihi: 10 Şubat 2024
19. Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi. Tıbbi birimler. Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi. 2024. <https://gulhaneeah.saglik.gov.tr/TR-113233/tibbi-birimler.html>. ErişimTarihi: 10 Şubat 2024